

17. Вітюк І.Я. Поняття і ознаки земель енергетики в Україні / І.Я. Вітюк // Актуальні проблеми держави і права. – 2012. – № 68. – С. 285–291.
18. Про телекомунікації: Закон України від 18.11.2003 р. № 1280-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 12. – Ст. 155.
19. Общие начала землепользования и землеустройства от 15 декабря 1928 г. // СЗ СССР. – 1928. – № 69. – Ст. 642; Основы земельного законодательства Союза ССР и Союзных республик от 13 декабря 1968 г. // Ведомости Верховного Совета СССР. – 1968. – № 51. – Ст. 485; Земельный кодекс УРСР від 8 липня 1970 р. // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1970. – № 29. – Ст. 205.
20. Ільків Н.В. Науково-практичний коментар Земельного кодексу України / Н.В. Ільків, Я.З. Гасцька-Колотило; за ред. В.М. Кравчука. – К. : Істина, 2007. – 632 с.
21. Марченко С.І. Поняття, види та функціональне використання й особливості правового режиму земель несільськогосподарського використання / С.І. Марченко // Земельне право : [підручник] / [Г.І. Балюк, Т.О. Коваленко, В.В. Носік та ін.]; за ред. В.В. Носіка. – К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. – § 1. – Розд. 5. – С. 413–439.
22. Пашенко О.М. Правове регулювання використання земель промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення / О.М. Пашенко // Земельне право України : [підручник] / [Г.М. Беженар, Л.О. Бондар, Н.С. Гаврик та ін.]; за ред. О.О. Погрібного та І.І. Каракаша. – Вид. 2, перероб. і доп. – К. : Істина, 2009. – Розд. 20. – С. 446–468.
23. Земельне право: запитання та відповіді : [навчальний посібник] / [В.І. Гордєєв, В.П. Жушман, І.В. Ігнатенко та ін.]; за ред. М.В. Шульги – Х. : Одиссей, 2014. – 288 с.
24. Пейчев К.П. Науково-практичний коментар до Земельного кодексу України / К.П. Пейчев. – Х. : Фактор, 2011. – 472 с.
25. Про використання земель оборони: Закон України від 27.11.2003 р. № 1345-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 14. – Ст. 209.
26. Бондар В.В. Правовий режим земель міжнародних автомобільних транспортних коридорів в Україні : [монографія] / В.В. Бондар. – К. : Юридична думка, 2009. – 160 с.
27. Лебедева Т.М. Правовий режим земель автомобільного транспорту та дорожнього господарства: проблеми та шляхи вирішення : [монографія] / Т.М. Лебедева; під ред. М.В. Шульги. – Харків : ФІНН, 2009. – 192 с.
28. Терещук В.С. Використання та охорона земель морського транспорту як комплексного об'єкта правового регулювання / В.С. Терещук; за наук. ред. В.І. Гордєєва. – Х. : Лідер, 2013. – 75 с.

УДК 349.6:639.1:504.062

МИСЛИВСЬКІ ПРИРОДНІ РЕСУРСИ ЯК ОБ'ЄКТИ ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА

HUNTING NATURAL RESOURCES AS THE OBJECTS OF ECOLOGICAL LAW

Данилюк Л.Р.,

аспірант кафедри цивільного права

Юридичного інституту

Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

У статті на підставі характеристики стану нормативно-правового регулювання і теоретичних досліджень у галузі мисливських природних ресурсів, зокрема щодо визначення понять «тварини», «тваринний світ», «об'єкти тваринного світу», «дикі тварини», «мисливські тварини», виводиться поняття «мисливські природні ресурси». Після цього виділяються особливості мисливських природних ресурсів як об'єктів екологічного права. Пропонується закріпити визначення поняття «мисливські природні ресурси» у Законі України «Про мисливське господарство та полювання».

Ключові слова: мисливські природні ресурси, мисливські тварини, дикі тварини, об'єкти тваринного світу, тваринний світ, тварини.

В статье на основании характеристики состояния нормативно-правового регулирования и теоретических исследований в области охотничьих природных ресурсов, в частности относительно определения понятий «животные», «животный мир», «объекты животного мира», «дикие животные», «охотничьи животные», выводится понятие «охотничьи природные ресурсы». После этого выделяются особенности охотничьих природных ресурсов как объектов экологического права. Предлагается закрепить определение понятия «охотничьи природные ресурсы» в Законе Украины «Об охотничьем хозяйстве и охоте».

Ключевые слова: охотничьи природные ресурсы, охотничьи животные, дикие животные, объекты животного мира, животный мир, животные.

In the article on the basis of characteristics of the regulatory and legal acts and theoretical research in the field of hunting natural resources, specifically with regard to the determination notions of «hunting natural resources», «animals», «animal world», «objects of fauna», «wild animals», «hunting animals», is defined notion of «hunting natural resources». After that, stand out peculiarities of hunting natural resources as objects of ecological law. It is proposed to consolidate the definition of «hunting natural resources» in the Law of Ukraine «About hunting economy and hunting».

Key words: hunting natural resources, hunting animals, wild animals, objects of fauna, animal world, animals.

Близько 80% території нашої країни – 46,5 млн га із 60,3 млн га загальної площі – є мисливськими угіддями.

Площа мисливських угідь Івано-Франківської області становить 989 тис. га [1].

Беручи до уваги той факт, що мисливські угіддя є середовищем перебування мисливських природних ресурсів, такі об'єкти екологічного права, як мисливські природні ресурси заслуговують на особливу увагу та ґрунтовне дослідження.

Коли мова йде про природні ресурси, то мається на увазі певна сукупність запасів природних речовин, природної енергії чи певна корисна властивість природного об'єкта, які використовуються суспільством для задоволення своїх потреб [2, с. 29].

Характерним є те, що жоден нормативно-правовий акт України не закріплює в собі поняття природних ресурсів, натомість знаходять своє законодавче відображення терміни, які стосуються конкретних природних ресурсів. Наприклад, лісових [3], водних [4], природних рослинних ресурсів [5].

Що стосується поняття мисливських природних ресурсів, то воно у законодавстві України, так, як і поняття природних ресурсів, не визначене.

Якщо ж звернутися до відповідних законодавчих актів Російської Федерації, Республіки Білорусь та України, то можна побачити, що поняття «мисливські ресурси» за російським законодавством [6] і «мисливські тварини» за

білоруським [7] та українським законодавством [8] є тожними за своїми значеннями.

Тому необхідність вивчення поняття та особливостей мисливських природних ресурсів як об'єктів екологічного права є поза сумнівом, адже це також дасть змогу в подальшому розмежувати дану правову категорію від суміжних.

Науково-теоретичні дослідження щодо змістового навантаження понять «тварини», «тваринний світ», «об'єкти тваринного світу», «дикі тварини», «мисливські тварини» тощо здійснювали в тій чи іншій мірі такі науковці, як М.О. Белкін [9], М.Н. Веденін [10], О.С. Колбасов [11], С.С. Константініді [12], О.І. Крассов [13], Л.Д. Нечипорук [14], В.В. Овдієнко [15], П. В.Тихий [16], Е.В. Черкасова [17], І.С. Шахрай [18], А.М. Щеклолодкін [19] та інші.

Однак у процесі детального аналізу їхніх праць ми можемо побачити, що вони присвячені таким правовим категоріям, як «тваринний світ», «об'єкти тваринного світу», «дикі тварини», «дика фауна», «мисливські тварини» тощо. При цьому спроби комплексного дослідження поняття «мисливські природні ресурси», а, відповідно, і їх особливостей як об'єктів екологічного права – відсутні.

Власне, цим і зумовлені актуальність та вибір даної теми для наукової статті.

Метою цієї статті є аналіз нормативно-правового регулювання і теоретичних досліджень у галузі мисливських природних ресурсів, а також виведення за його результатами визначення поняття «мисливські природні ресурси» та їх особливостей як об'єктів екологічного права.

Враховуючи вищевикладене, в першу чергу, доцільно розглянути підходи науковців до розуміння уже згадуваних правових категорій.

Щодо поняття «тваринний світ», то, на думку С.С. Константініді, треба розрізнати його спеціальне (біологічне) та правове розуміння [12, с. 75].

Визначення «тваринний світ» не охоплює всіх тварин, а лише тих, що перебувають у стані природної волі. Іншими словами, під визначення підходить лише дика фауна, що нерівнозначно тваринному світу в цілому. Проте у широкому розумінні слова тваринний світ – це всі організми тваринного походження, а не тільки дика фауна [20, с. 41].

М.Н. Веденін пропонує відносини в галузі використання та охорони «домашніх» і «диких» тварин регулювати одним нормативним актом (з відповідною назвою) – законом, в якому б містилися норми, присвячені правовому регулюванню охорони й використання всіх тварин [10, с. 40].

У теорії екологічного права сформовано позицію, відповідно до якої, об'єктами екологічних відносин можуть бути лише ті предмети матеріального світу, які не втратили «екологічного зв'язку» з навколишнім природним середовищем. Таким чином, дикі тварини, у тому числі й водні живі ресурси, вилучені з природного середовища, перестають бути природними об'єктами, а отже, і об'єктами екологічних правовідносин. При докладанні певної людської праці вони перетворюються на товарно-матеріальні цінності. Втім, деякі дослідники вказують на незавершеність такої думки стосовно об'єктів тваринного світу, які навіть вилучені з природного середовища в живому вигляді, можуть бути без проблем повернені до нього [21].

Зважаючи на загальновідомість поняття диких тварин і в той же час на необхідність їх правової індивідуалізації, П.В. Тихий пропонує ввести до Закону України «Про тваринний світ» термін «дика фауна», який повинен визначати саме сукупність усіх видів диких тварин [16, с. 6].

На його думку, дика фауна як об'єкт екологічних правовідносин – це сукупність усіх диких тварин, що знаходяться у стані відокремленості та перебувають на волі, у неволі чи напіввольних умовах, на суші, у воді, ґрунті та повітрі, в межах державної юрисдикції України [16, с. 8].

Свого часу О.С. Колбасов стверджував, що деякі живі організми існують і сприймаються суспільством як

органічно невіддільні компоненти інших елементів природного середовища або інших живих організмів. Так, наприклад, живі мікроорганізми ґрунту утворюють елемент якісного стану ґрунту, і їх використання та охорона не відокремлюються від використання та охорони самого ґрунту, яка виступає як об'єкт земельних правовідносин [11, с. 61–62]. О.І. Крассов також наголошує, що не слід забувати про те, що до числа об'єктів тваринного світу належать не всі живі організми, а тільки ті з них, які являють собою самостійні матеріальні об'єкти [13, с. 10].

Відповідно, закріплення у фауністичному законодавстві положення про фізичну відокремленість об'єктів дикої фауни дасть змогу не розглядати у якості об'єктів правовідносин тих тварин, які є органічно невід'ємними компонентами інших елементів довкілля.

У зв'язку з наведеним П.В. Тихий критично ставиться до визнання ембріонів в якості самостійних об'єктів тваринного світу і пропонує внести відповідні зміни до діючого фауністичного законодавства [16, с. 7–8].

Натомість представник науки кримінального права і кримінології М.О. Белкін стверджує, що до об'єктів тваринного світу відносяться навіть одноклітинні організми, якщо ця єдина клітина – запліднена яйцеклітина, тобто повноцінний організм на початковій стадії свого розвитку [9, с. 28].

Білоруська дослідниця І.С. Шахрай, проаналізувавши норми законодавства, а також наукову літературу, присвячену питанням охорони і використання тваринного світу, зазначає, що можна виділити такі юридичні ознаки тваринного світу: 1) тваринний світ є компонентом навколишнього середовища; 2) до складу тваринного світу входять не всі тварини, а тільки дикі; 3) перебування організмів у живому стані; 4) знаходження живих організмів у просторових межах держави; 5) до складу тваринного світу входять лише ті живі організми, які представляють відособлені, самостійні матеріальні об'єкти; 6) неспоживність об'єкта; 7) юридичне поняття тваринного світу не повинне залежати від класифікації диких тварин за ознакою їх корисності та шкідливості [18, с. 34–38].

Водночас А.М. Щеклолодкін наполягає, що до об'єктів тваринного світу не слід відносити шкідників сільськогосподарських рослин і лісу, паразитів одомашнених, домашніх, сільськогосподарських тварин і людини [19, с. 7].

Згодом Л.Д. Нечипорук висловила подібну позицію і зазначила, що до об'єктів тваринного світу не слід відносити тварин – шкідників сільськогосподарських культур і деревних рослин, а також паразитів людини, оскільки можливе виникнення ситуацій, коли знищення шкідників, медичне й ветеринарне лікування від паразитів за вимогами законодавства – буде вилученням об'єктів тваринного світу із середовища перебування з усіма правовими наслідками, що з цього випливають [14, с. 34].

Е.В. Черкасова характеризує тваринний світ як об'єкти, що охороняються законом та перебувають у стані природної волі чи напіввольних умовах у межах певної території [17, с. 299].

В.В. Овдієнко у контексті дослідження правового регулювання мисливства в Україні, аналізує правовий режим мисливських тварин та пропонує своє визначення мисливських тварин.

На його думку, мисливські тварини – це дикі звірі та птахи, які перебувають у стані природної волі в межах мисливських угідь, а також ті, що утримуються в напіввольних умовах чи в неволі, після їх повернення у стан природної волі в межах мисливських угідь, які можуть використовуватися у процесі мисливства з метою задоволення матеріальних, рекреаційних та інших потреб суб'єктів мисливства, і вичерпний перелік яких закріплений законом [15, с. 9-10].

Як уже було зазначено, у законодавстві України поняття мисливських природних ресурсів не визначене. Однак

Закон України «Про мисливське господарство та полювання» у п. 7 ч. 1 ст. 1 закріплює визначення мисливських тварин. Під ними розуміються дикі звірі та птахи, що можуть бути об'єктами полювання. З даного визначення випливає, що законодавець вживає таке словосполучення, як «дикі звірі та птахи». Тому перш за все важливо визначити співвідношення понять «тварини», «звірі» та «птахи».

Законодавець визначення «тварини» міститься у: 1) п. 1 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про захист тварин від жорстокого поводження» [22], де тварини розуміються як біологічні об'єкти, що відносяться до фауни: сільсько-господарські, домашні, дикі, у тому числі домашня і дика птиця, хутрові, лабораторні, зоопаркові, циркові; 2) п. 121 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про ветеринарну медицину» [23], в якій до тварин відносять ссавців, свійську птицю, птахів, бджіл, комах, риб, ракоподібних, молюсків, жаб, амфібій та рептилій; 3) п. а) ч. 2 ст. 1 Європейської конвенції про захист хребетних тварин, що використовуються для дослідних та інших наукових цілей [24], де визначено, що у цій конвенції тварина, якщо інше не зазначено, означає будь-яку живу хребетну тварину, що не належить до людського роду, включаючи паразитуючі та/або відтворюючі личинкові форми, за винятком інших зародкових чи ембріональних форм.

У біологічному царстві тварин прийнято класифікувати за типами, класами, рядами, родинами, родами, видами.

До тварин відносять такі основні типи: хордових (ссавці, птахи, плазуни, земноводні, риби, круглороті), голкошкірих, членистоногих (комахи, багатоніжки, павукоподібні, ракоподібні), молюсків, червів та ін. [25, с. 200]. Відповідно, під птахами (лат. Aves) розуміють клас хребетних тварин [25, с. 519]. Тобто тварини – це родові поняття, а птахи – видове по відношенню до нього.

Щодо звірів, то Великий тлумачний словник сучасної української мови за ред. В.Т. Бусела визначає звіра як дику, зазвичай хижу, тварину [26, с. 447]. Тобто «звірі» та «дикі тварини» – поняття тотожні. З таким твердженням варто погодитися, та все ж на науковому рівні більш грамотно і правильно вживати термін «дикі тварини», оскільки «звірі» – поняття, яке частіше застосовується у повсякденному вжитку і, яке правило, не зустрічається ні в спеціальній літературі, ні в законодавстві, на відміну від терміну «тварини». Зокрема, поняття «тварини»: 1) є прийнятнішим в біології (наприклад, у підручниках з біології завжди зазначається, що зоологія – це наука про тварин, а не про звірів; в зоології є загальноприйнятий поділ тварин на свійських та диких тварин, а не на звірів); 2) частіше зустрічається в різних законодавчих актах (наприклад, в Законі України «Про тваринний світ» [27], Законі України «Про захист тварин від жорстокого поводження», Порядку утримання та розведення диких тварин, які перебувають у стані неволі або в напіввільних умовах [28] та ін.).

Поняття диких тварин закріплене в положеннях ряду нормативно-правових актів, зокрема: 1) відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону України «Про тваринний світ», дикі тварини – хордові, у тому числі хребетні (ссавці, птахи, плазуни, земноводні, риби та інші) і безхребетні (членистоногі, молюски, голкошкірі та інші) в усьому їх видовому і популяційному різноманітті та на всіх стадіях розвитку (ембріони, яйця, лялечки тощо), які перебувають у стані природної волі, утримуються у напіввільних умовах чи в неволі. Тобто законодавство України до поняття диких тварин включає, у тому числі, птахів, що є цілком обґрунтованим, зважаючи на вищеподані визначення тварин і птахів та на їх співвідношення. З урахуванням цього, а також вищезазначеної позиції щодо поняття «звірі», надалі доцільно вживати словосполучення «дикі тварини», а не «дикі звірі та птахи». Важливо також відмітити, що фактично законодавець визначення диких тварин ототожнює з поняттям тварин в біологічному розумінні; 2) відповідно до п. 2 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про захист тварин від жорстокого

поводження» та п. 7 ч. 1 розділу I Порядку утримання та розведення диких тварин, які перебувають у стані неволі або в напіввільних умовах, дикі тварини – тварини, природним середовищем існування яких є дика природа, у тому числі ті, які перебувають у неволі чи напіввільних умовах.

Тобто дикі тварини – це тварини, природним середовищем існування яких є дика природа, в усьому їх видовому і популяційному різноманітті та на всіх стадіях розвитку, які перебувають у стані природної волі, утримуються у напіввільних умовах чи в неволі.

Як можна побачити із визначення, яке закріплене у п. 7 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про мисливське господарство та полювання», коли мова йде про мисливських тварин, то маються на увазі тільки дикі тварини, що можуть бути об'єктами полювання. Відповідно до п. 2 ч. 1 ст. 20 Закону України «Про тваринний світ», одним із видів використання об'єктів тваринного світу є рибальство, включаючи добування водних безхребетних тварин. Згідно з ч. 1 ст. 25 цього Закону, рибальством вважається добування риби та водних безхребетних.

Тобто не є об'єктами полювання, а, відповідно, не належать до мисливських тварин, риби і водні безхребетні (круглороті, голкошкірі, ракоподібні, молюски). Логічно, що не є об'єктами полювання в Україні такі хордові, як плазуни, земноводні, а також членистоногі (комахи, багатоніжки, павукоподібні), черви тощо. Також не є об'єктами полювання яйця птахів, ембріони тварин тощо (щодо яєць птахів це підтверджується і нормами п. 9 ч. 1 та ч. 2 ст. 20 Закону України «Про мисливське господарство та полювання»).

Слід звернути увагу й на те, що, згідно з ч. 3.3. розділу III Порядку утримання та розведення диких тварин, які перебувають у стані неволі або в напіввільних умовах, утримання диких тварин у неволі з метою здійснення полювання не дозволяється.

Крім цього, полювання можливе виключно у межах мисливських угідь, якими є земельні ділянки (поля, луки тощо) (разом з водними об'єктами (болотами, озерами), лісами, що знаходяться на цих земельних ділянках), які є середовищем перебування мисливських природних ресурсів та використовуються для їх охорони, регулювання чисельності, використання та відтворення, збереження, використання та відтворення середовища їх проживання, надання послуг мисливцям щодо здійснення полювання, розвитку мисливського собаководства, створення мисливської інфраструктури, надання послуг щодо купівлі та продажу продукції полювання.

Відповідно, визначення мисливських тварин може бути сформульовано наступним чином: мисливські тварини – це ссавці та птахи, природним середовищем існування яких є дика природа, в усьому їх видовому і популяційному різноманітті, які перебувають у стані природної волі або утримуються у напіввільних умовах, в межах мисливських угідь і можуть бути об'єктами полювання.

Повертаючись до поняття мисливських природних ресурсів, потрібно зазначити, що, фактично, коли йдеться про мисливські природні ресурси, то слід мати на увазі диких тварини (ссавців та птахів, природним середовищем існування яких є дика природа), частини цих тварин та продукти їхньої життєдіяльності, що використовуються або можуть бути використані у процесі ведення мисливського господарства.

Слід також пам'ятати, що ведення мисливського господарства здійснюється користувачами мисливських угідь в їх межах (ч. 1 ст. 21 Закону України «Про мисливське господарство та полювання»).

Крім цього, що стосується тварин, які утримуються в неволі, необхідно зауважити, що законодавством встановлено ряд заборон та обмежень щодо використання їх у процесі ведення мисливського господарства (зокрема, у

частині їх використання, надання послуг мисливцям щодо здійснення полювання, розвитку мисливського собаківництва, купівлі та продажу продукції полювання).

Відповідно, ми вважаємо за доцільне закріпити поняття мисливських природних ресурсів у ст. 1 Закону України «Про мисливське господарство та полювання» в такій редакції: мисливські природні ресурси – це ссавці та птахи, природним середовищем існування яких є дика природа, в усьому їх видовому і популяційному різноманітті та на всіх стадіях розвитку, які перебувають у стані природної волі, утримуються у напіввільних умовах чи в неволі, в межах мисливських угідь, а також їх частини (роги, шкіра, хутро тощо) та продукти їхньої життєдіяльності (молоко, яйця тощо), які перебувають в межах мисливських угідь і які використовуються або можуть бути використані у процесі ведення мисливського господарства (у частині їх охорони, регулювання чисельності, використання та відтворення, надання послуг мисливцям щодо здійснення полювання, розвитку мисливського собаківництва, купівлі та продажу продукції полювання, з врахуванням обмежень, визначених законодавством).

Враховуючи вищезазначене, можна визначити наступні особливості мисливських природних ресурсів як об'єктів екологічного права: 1) мисливські природні ресурси визнаються об'єктами екологічного права, а, як уже було сказано,

щоб бути об'єктом екологічного права, природний об'єкт повинен відповідати певним ознакам. Так, мисливським природним ресурсам притаманні такі ознаки об'єкта екологічного права, як природне походження та взаємозв'язок з навколишнім природним середовищем. Щодо такої ознаки, як виконання функцій життєзабезпечення, то вона також є притаманною для мисливських природних ресурсів, але не в такій мірі, ніж щодо інших природних ресурсів, адже людина може задовольняти свої інтереси та потреби без використання тваринного світу шляхом ведення мисливського господарства (в тому числі шляхом здійснення полювання). Тоді як без таких природних ресурсів, як природні запаси води, запаси деревини, корисні копалини благополуччя не життя, та й взагалі існування людини дійсно ставиться під сумнів; 2) мисливські природні ресурси належать до вичерпних відтворюваних ресурсів, які в цей же час є поновлювальними; 3) мисливські природні ресурси завжди є обмеженими у просторі межами мисливських угідь; 4) мисливські природні ресурси використовуються або можуть бути використані у процесі ведення мисливського господарства (у частині їх охорони, регулювання чисельності, використання та відтворення, надання послуг мисливцям щодо здійснення полювання, розвитку мисливського собаківництва, купівлі та продажу продукції полювання, з урахуванням обмежень, визначених законодавством).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Офіційний сайт Івано-Франківського обласного управління лісового та мисливського господарства [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://fforest.org.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=8&Itemid=10.
2. Кобецька Н.П. Екологічне право України : навч. посіб. / Н.П. Кобецька. – 2-ге вид., перероб. і допов. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 352 с.
3. Лісовий кодекс України : кодекс України від 21 січня 1994 року № 3852-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3852-12>.
4. Водний Кодекс України : кодекс України від 06 червня 1995 року № 213/95-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/213/95-вр>.
5. Про рослинний світ : Закон України від 09 квітня 1994 року № 591-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/591-14>.
6. Об охоте и о сохранении охотничьих ресурсов и о внесении изменений в отдельные законодательные акты Российской Федерации : федеральный закон Российской Федерации от 24 июля 2009 года № 209-ФЗ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rg.ru/2009/07/28/ohota-dok.html>.
7. О животном мире : закон Республики Беларусь от 10 июля 2007 года № 257-3 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [file:///C:/DOCUME~1/ADMINI~1/LOCALS~1/Temp/Rar\\$EX00.328/_h10700257_ecbd68935618f86c16e8b3441268c91e.htm](file:///C:/DOCUME~1/ADMINI~1/LOCALS~1/Temp/Rar$EX00.328/_h10700257_ecbd68935618f86c16e8b3441268c91e.htm).
8. Про мисливське господарство та полювання : Закон України від 22 лютого 2000 року № 1478-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1478-14>.
9. Белкин Н.А. Обеспечение охраны животного мира в современной России / Н.А. Белкин // Общество. Культура. Преступность. Межвузовский сборник научных трудов. – Саратов : Изд-во Саратов. ун-та, 2006. – Вып. 8. – С. 28–34.
10. Веденин Н.Н. Животный мир: проблемы охраны и использования / Н.Н. Веденин // Журнал российского права. – 2002. – № 12. – С. 40–47.
11. Колбасов О.С. Право собственности на животный мир / О.С. Колбасов // Развитие аграрно-правовых наук. – 1980. – С. 56–70.
12. Константиныди С.С. Охрана животного мира (правовые вопросы) / С.С. Константиныди. – Алма-Ата, 1975. – 120 с.
13. Крассов О.И. Комментарий законодательства о животном мире / О.И. Крассов // Законодательство и экономика. – 2001. – № 9. – С. 4–56.
14. Нечипорук Л.Д. Еколого-правове регулювання раціонального використання об'єктів тваринного світу : дис. ... на здобуття наукового ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.06 «Земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсне право» / Нечипорук Любов Дмитрівна. – К., 2009. – 198 с.
15. Овдijenко В.В. Правове регулювання мисливства в Україні : автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.06 «Земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсне право» / В.В. Овдijenко. – Х., 2014. – 20 с.
16. Тихий П.В. Еколого-правове регулювання спеціального використання дикої фауни : автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.06 «Земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсне право» / П.В. Тихий. – Х., 2000. – 18 с.
17. Черкасова Е.В. Правовая охрана животного мира (общая характеристика) / Е.В. Черкасова // Актуальные проблемы правопорядка. Сборник научных статей. – М. : Изд-во юрид. ин-та МИИТа, 2004. – Вып. 7. – С. 299–304.
18. Шахрай І.С. Юридична паняцце живельнага свету / І.С. Шахрай // Весці Нац. акад. навук Беларусі. Сер. гуманіт. навук. – 2001. – № 4. – С. 34–38.
19. Щеклодкин А.Н. Правовые проблемы охраны и использования объектов животного и растительного мира на особо охраняемых природных территориях : автореф. дис. ... на соискание науч. степени канд. юрид. наук : спец. 12.00.06 «Природоресурсное право, аграрное право, экологическое право» / А.Н. Щеклодкин. – М., 2006. – 18 с.
20. Аграрное, земельное и экологическое право Украины. Общие части учебных курсов : учебное пособие / под ред. доктора юрид. наук, проф. Погребного А.А. – Издание второе. – Х. : Одиссей, 2001. – 400 с.
21. Шуміло О.М. Екологічне право України. Особлива частина : навч. посіб. / О.М. Шуміло, В.А. Зуєв, І.В. Бригадир та ін. – К. : Центр навчальної літератури, 2013. – 432 с. [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://mobile.pidruchniki.ws/1857011452713/pravo/obyekti_tvarinnogo_svitu_yihnye_pravove_viznachennya_pravo_vlasnosti_nih.
22. Про захист тварин від жорстокого поводження : Закон України від 21 лютого 2006 року № 3447-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3447-15>.
23. Про ветеринарну медицину : Закон України від 25 червня 1992 року № 2498-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2498-12>.

24. Європейська конвенція про захист хребетних тварин, що використовуються для дослідних та інших наукових цілей : Конвенція від 18 березня 1986 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_137.

25. Биологический энциклопедический словарь / гл. ред. М.С. Гиляров ; Редкол.: А.А. Баев, Г.Г. Винберг, Г.А. Заварзин и др. – М. : Советская энциклопедия, 1986. – 831 с.

26. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К.; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.

27. Про тваринний світ : Закон України від 13 грудня 2001 року № 2894-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2894-14>.

28. Порядок утримання та розведення диких тварин, які перебувають у стані неволі або в напіввільних умовах : Наказ Міністерства охорони навколишнього природного середовища України від 30 вересня 2010 року № 429 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1384-10>.

УДК 349.422 : 615.2

ВИРОЩУВАННЯ ЛІКАРСЬКИХ РОСЛИН СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМИ ТОВАРОВИРОБНИКАМИ В УКРАЇНІ: ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

THE CULTIVATION OF THE MEDICAL PLANTS BY THE AGRICULTURAL MANUFACTURERS IN UKRAINE: THE MAIN ITEMS OF THE LEGAL REGULATION

Кривко М.Є.,

*здобувач кафедри земельного та аграрного права
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

У статті розглядаються загальні питання правового регулювання вирощування лікарських рослин сільськогосподарськими товаровиробниками. Зазначається, що, незважаючи на відсутність спеціального правового регулювання, чинне законодавство не створює жодних перешкод на шляху здійснення сільськогосподарськими товаровиробниками цього різновиду діяльності. Автором акцентується увага на проблемі відсутності законодавчого закріплення гарантованої державної підтримки організованого вирощування лікарських рослин.

Ключові слова: лікарські рослини, сільськогосподарська діяльність, сільськогосподарський товаровиробник, аграрне законодавство, державна підтримка.

В статье рассматриваются общие вопросы правового регулирования выращивания лекарственных растений сельскохозяйственными товаропроизводителями. Указывается, что, несмотря на отсутствие специального правового регулирования, действующее законодательство не создает каких-либо преград на пути осуществления сельскохозяйственными товаропроизводителями данного вида деятельности. Автором акцентируется внимание на проблеме отсутствия законодательного закрепления гарантированной государственной поддержки организованного выращивания лекарственных растений.

Ключевые слова: лекарственные растения, сельскохозяйственная деятельность, сельскохозяйственный товаропроизводитель, аграрное законодательство, государственная поддержка.

The item of the legal regulation of the medical plants cultivation as the type of agricultural activities at the modern stage of development of Ukraine is researched in the article. It has been concluded that in spite of lack of special legal regulation, the current Ukrainian legislation does not block this kind of agricultural activity by the agricultural manufacturers. The author emphasizes on the problem of absence of the measures of state support of medical plants cultivation at the legislative level.

Key words: medical plants, agricultural activity, agricultural manufacturer, agrarian legislation, state support.

Постановка проблеми. Сільське господарство є однією із провідних галузей народного господарства України. Його значення полягає не лише в забезпеченні потреб людей у продуктах харчування, а й у тому, що воно забезпечує зайнятість сільського населення та підвищує ефективність усього національного виробництва [1, с. 248]. У зв'язку із цим, особливо важливим є розвиток нових і відновлення «забутих» напрямів сільськогосподарського виробництва, одним із яких є вирощування лікарських рослин. У контексті того, що при виготовленні більшості лікарських препаратів використовується саме рослинна сировина, актуальним стає питання створення належного правового регулювання організованого вирощування лікарських рослин.

На сьогодні, незважаючи на нагальну потребу фармацевтичної промисловості в якісній лікарській рослинній сировині, держава не створила жодних умов для розвитку цього напрямку сільськогосподарського виробництва. На теоретичному рівні відсутнє системне вивчення проблеми правового забезпечення вирощування лікарських рослин сільськогосподарськими товаровиробниками як різновиду сільськогосподарської діяльності. У зв'язку із цим, постає питання про необхідність комплексного підходу до вивчення проблеми вирощування лікарських рослин аграрними товаровиробниками як різновиду сільськогосподарської діяльності.

Аналіз останніх досліджень. Особливості вирощування лікарських рослин сільськогосподарськими товаровиробниками

спеціалістами у сфері аграрного права в Україні не вивчалися, хоча окремі питання діяльності сільськогосподарських товаровиробників на монографічному рівні розглядали, зокрема, А.П. Гаврилішин, Я.З. Гаєцька-Колотило, В.П. Жушман, Ю.П. Макаренко, В.Я. Месель-Веселяк, Л.Д. Тулуш та деякі інші.

Постановка завдання. Першочерговим питанням у процесі комплексного аналізу правового регулювання відносин із вирощування лікарських рослин сільськогосподарськими товаровиробниками як різновиду сільськогосподарської діяльності є саме дослідження правових засад вирощування лікарських рослин аграрними товаровиробниками. Цим питанням присвячена стаття.

Виклад основного матеріалу. Діяльність сільськогосподарських товаровиробників із вирощування лікарських рослин є різновидом сільськогосподарської діяльності.

Незалежно від організаційно-правової форми сільськогосподарських товаровиробників, форми власності, вони самостійно здійснюють свою діяльність. Так, зокрема, відповідно до ст. 4 Закону України «Про кооперацію» від 10.07.2003 р. № 1087-IV [2], кооперація базується на принципі вільного вибору напрямів і видів діяльності. У ст. 24 Закону України «Про фермерське господарство» від 19.06.2003 р. № 973-IV зазначається, що фермерське господарство самостійно визначає напрями своєї діяльності, спеціалізацію, організовує виробництво сільськогосподарської продукції, її переробку та реалізацію [3].